

24.Рисін В. В. Наслідки фінансової кризи для банківського сектору та ризики державного втручання [Текст] / В. В. Рисін // Фінанси України. – 2010. – №8. – С. 24–33.

25.Сайти центральних банків <http://www.bis.org/cbanks.htm>, Global financial stability report <http://www.imf.org/External/Pubs/FT/GFSR/2009/02/pdf/text.pdf>.

26. Ходжаян А.А. Макроэкономическая устойчивость в системе конкурентоспособного развития экономики / А.А.Ходжаян // Экономический бюллетень Научно-исследовательского экономического института Министерства экономики Республики Беларусь. Вып. № 12 (210). – М., 2014. – С. 28–35.

УДК 339.97; 351.82

П.Г. НЕБОТОВ,

директор Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки

Міжнародний досвід формування та розвитку систем експортного контролю

У статті наведено результати узагальнень міжнародного досвіду формування систем та механізмів експортного контролю. Виділено ключові особливості формування та розвитку систем експортного контролю в США та ЄС. Внесено пропозиції щодо імплементації окремих інструментів експортного контролю розвинутих країн в українську практику.

Ключові слова: експорт, експортний контроль, механізм експортного контролю, зовнішньоекономічна політика.

П.Г. НЕБОТОВ,

директор Государственного научно-исследовательского института информатизации и моделирования экономики

Международный опыт формирования и развития систем экспортного контроля

В статье приведены результаты обобщений международного опыта формирования систем и механизмов экспортного контроля. Выделены ключевые особенности формирования и развития систем экспортного контроля в США и ЕС. Внесены предложения по имплементации отдельных инструментов экспортного контроля развитых стран в украинскую практику.

Ключевые слова: экспорт, экспортный контроль, механизм экспортного контроля, внешнеэкономическая политика.

P. NEBOTOV,

Director of State Research Institute of Information and Modeling of Economy

International experience of formation and development of export control systems

The results of generalization of international experience and mechanisms of formation of export controls. Highlight key features of formation and development of export control systems in the US and EU. Proposals to implement export controls of individual instruments developed countries in the Ukrainian practice.

Keywords: export, export control mechanism for export control, foreign policy.

Постановка проблеми. Феномен експортного контролю виник як ідея нормативного (законодавчого) обмеження «небажаного» експорту певних активів, якщо використання цих активів іншими країнами каталізує ризики глобальної безпеки.

Експортний контроль як явище суспільного життя передбачає здійснення певних заходів у випадку, якщо економічний актив (продукція),

що підлягає державному експортному контролю, перетинає державний кордон. Іншими словами, експортний контроль можливий у ситуації, коли має місце взаємодія суб'єктів господарювання як мінімум двох держав. В таких умовах цілком справедливим є твердження, що порядок і процедури експортного контролю різних держав певною мірою мають бути гармонізованими

між собою. Це пояснюється трьома основними причинами: по-перше, необхідністю узгодженої взаємодії органів державного експортного контролю щодо моніторингу економічних операцій; по-друге, практичною доцільністю мінімізації «подвійних» бюрократичних процедур, які необґрунтовано збільшують трансакційні витрати суб'єктів господарювання; по-третє, самим змістом експортного контролю, який спрямований на уникнення та мінімізацію загроз у сфері міжнародних відносин, а тому має спиратися на чіткі міжнародні стандарти.

Слід також звернути увагу, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, формуючи власні стратегії економічного розвитку, зазвичай звертають увагу на регуляторні режими в інших країнах, оскільки вказане пов'язане з певними господарськими ризиками. Відтак, наявність у країні результативної та ефективної системи державного експортного контролю, яка є гармонізованою з аналогічними системами інших країн, тобто є «зрозумілою» для суб'єктів господарювання різних країн, виступає одним із ключових факторів підтримки високих темпів економічної діяльності у сфері виробництва, постачання та реалізації товарів військового призначення та подвійного використання.

Тому доцільно провести дослідження, що спрямовані на з'ясування особливостей побудови механізмів експортного контролю провідних країн світу, і на основі отриманих результатів розробити напрями імплементації в Україні кращого міжнародного досвіду організації експортного контролю. Цим обумовлена актуальність проведеного наукового дослідження.

В цьому контексті актуальним і значущим є вивчення, осмислення та імплементація досвіду провідних країн світу щодо побудови механізмів державного експортного контролю. Адже від результативності цієї роботи залежить і спроможність держави здійснювати узгоджені заходи щодо державного експортного контролю з відповідними органами інших країн, і ефективність контрольно-перевірочних процедур на практичному рівні.

Таким чином, державна політика у сфері експортного контролю має передбачати здійснення постійного моніторингу розвитку систем експортного контролю провідних країн світу, у першу чергу країн, які займають лідерські позиції на світовому ринку зброї. На основі вказаного моні-

торингу мають розроблятися програми (заходи) гармонізації національної системи експортного контролю в Україні з аналогічними системами інших країн, впровадження у роботі національної системи кращих міжнародних стандартів, імплементація передових технологічних досягнень та інструментів експортного контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Окремі узагальнення адміністративно-управлінського та організаційно-економічного інструментарію експортного контролю наведено у посібнику за редакцією О.М.Гришуткіна [1]. Визначення експортного контролю наведено також у законодавстві України [4].

У наукових працях [5; 8] подано описання окремих елементів систем експортного контролю у країнах світу.

Вивчення елементів систем експортного контролю в окремих країнах здійснювалося на основі довідкової літератури та інформаційних ресурсів, розміщених у мережі Інтернет [2; 3; 6; 7].

У деяких наукових працях подано описання окремих елементів систем експортного контролю у окремих країнах світу

Проте вказані джерела не розкривають комплексної оцінки міжнародного досвіду побудови систем та механізмів експортного контролю.

В той же час в економічній літературі майже немає розвідок з питань побудови організаційно-економічних механізмів експортного контролю. Немає навіть чіткого розуміння експортного контролю як об'єкта економічного дослідження.

В контексті предмету обраного дослідження було виділено недосліджені частини загальної проблеми: аналіз досвіду побудови систем експортного контролю у США та країнах ЄС, аналіз сучасних особливостей трансформації системи експортного контролю вказаних країн, реалістичне оцінювання можливостей імплементації вивченого досвіду в Україні.

Мета статті – навести результати узагальнень щодо досвіду провідних країн світу у побудові механізмів експортного контролю, і на цій основі – визначити напрями імплементації цього досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що формування механізму експортного контролю пов'язане із початком «холодної війни» та спробами зупинити розповсюдження ядерної зброї у другій половині 1940-х років. Конгресом США у

1946 р. було ухвалено Закон «Про атомну енергію» (Atomic Energy Act of 1946), в якому містилися норми, спрямовані на нерозповсюдження технологій у сфері використання атомної енергії та створення певних механізмів експортного контролю [1, с.43]. Зокрема, вказаним Законом була інформація, що стосується виробництва та використання атомних матеріалів та відповідного обладнання, проголошувалася «закритою». На думку сучасних фахівців, вказаний Закон був також спрямований на збереження монополії США на виробництво та використання атомної енергії, тобто мав і суто економічні мотиви [2].

Нині у багатьох державах світу, у тому числі і в Україні, ухвалені нормативно-правові акти, що регулюють механізм та процедури здійснення експортного контролю, а також створені органи, які здійснюють конкретні контрольні та дозвільні процедури у сфері експортного контролю [3; 4].

Провідними країнами на світовому ринку озброєнь є США, Російська Федерація, КНР, а також окремі країни ЄС – Велика Британія, Німеччина, Франція. Вважаємо, вивчення досвіду саме цих країн представляє інтерес в контексті предмету дисертаційного дослідження. Однак, з огляду на євроатлантичну спрямованість зовнішньополітичного курсу України, об'єктом дослідження виступили системи експортного контролю США та окремих країн ЄС.

Європейський Союз. Система експортного контролю ЄС в цілому не вважається жорсткою, оскільки експортні обмеження вважаються одним із чинників, що обмежує економічне зростання.

Нині у ЄС експорт військової техніки, військових технологій та економічних активів подвійного призначення складає до 10% загального експорту ЄС, цей експорт здійснюють понад 5 тисяч компаній [5, с.27]. Іншими словами, у ЄС кожна десята зовнішньоекономічна поставка є предметом експортного контролю.

Одним із економічних факторів розвитку системи експортного контролю ЄС є швидке розширення постачальників економічних активів подвійного використання, що пов'язано із лібералізацією економічної діяльності та підтримкою національної конкурентоспроможності. Протягом останніх років значно спростилися вимоги до залучення інвестицій та започаткування економічної діяльності у багатьох сферах матеріального виробництва [6].

Усі держави ЄС є членами лише двох режимів у сфері експортного контролю – Австралійська Група та Група ядерних постачальників. Кіпр не є членом режиму «Вассенаарська домовленість», членство у Комітеті Зінгера не набули Кіпр, Естонія, Латвія, Литва та Мальта, членство у Режимі контролю за ракетними технологіями не набули зазначені держави, а також Румунія, Словачія та Словенія [3; 6].

Правила експортного контролю, якими має керуватися конкретний суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, можуть запроваджуватися на одному з трьох рівнів: міжнародному (глобальному), наднаціональному (на рівні ЄС) та національному. Окрім того, на рівні ЄС можуть діяти окремі обмеження, що запроваджені за поданням органів НАТО.

Нині система експортного контролю ЄС націлена на досягнення двох ключових завдань: реалізація положень Кодексу поведінки країн ЄС у процесі експорту озброєнь, військової техніки та технологій (1998 р.) та сприяння міжнародному переміщенню товарів задля економічного зростання (у тому числі протидія обмеженням, що запроваджені у інших країнах, у тому числі США). Провідну роль у формуванні спільного механізму експортного контролю відіграє режим «Вассенаарські домовленості» (здійснення моніторингу, проведення переговорів, семінарів, консультацій тощо).

На думку провідних фахівців, політика держав ЄС у сфері експортного контролю складається із кількох елементів, у тому числі враховується і так звана «політика ринкових відносин». Політика ринкових відносин включає врахування стану національного та міжнародного ринку військових та подвійних товарів, інтересів учасників цього ринку, інтересів економічної інтеграції держав ЄС, а також вплив факторів лібералізації міжнародної торгівлі [1, с.304].

При формуванні політики державного експортного контролю у державах ЄС беруться до уваги різні критерії, у тому числі критерії у сфері економіки та економічної безпеки. Йдеться, зокрема, про раціональне використання людських і економічних ресурсів.

Приймаючи рішення щодо коригування політики у сфері державного експортного контролю, беруться до уваги показники про сумісність експорту зброї з технічним та економічним потенціалом держави-споживача; законні потреби держави-споживача в галузі безпеки та оборони; бажаність цюнайменшого відвертання на озброєння люд-

ських і економічних ресурсів в державі–споживачі, тощо. Під час оцінювання економічної можливості держави–споживача імпортувати конкретне військове обладнання розглядається вплив такого імпорту на фінансові та економічні ресурси держави–споживача, які були призначені для інших цілей, з врахуванням витрат на придбання озброєнь, навчання персоналу та наступне технічне обслуговування. Оцінюванню підлягають спосіб фінансування імпорту, вплив такого фінансування на сплату зовнішніх боргів та на ситуацію з балансом платежів. Оцінювання технічної можливості держави–споживача ефективно використовувати імпортоване обладнання здійснюється як в матеріальному, так і в людському вимірах. У цьому випадку розглядаються такі питання як: наявність в державі–споживачі військової інфраструктури, яка забезпечить ефективне використання обладнання; наявність та технічний стан подібного обладнання у військовій інфраструктурі; наявність та рівень підготовки персоналу, здатного використовувати та обслуговувати імпортоване обладнання, тощо [1, с.312–314].

Основну роль у формуванні режиму експортного контролю відіграє Митний союз ЄС, який створений державами–членами Європейського Співтовариства. Нормативними документами ЄС передбачено покладання зобов'язань за нерозповсюдження товарів, контроль переміщення (передач) товарів, порядок застосування та виконання санкцій, відповідальність за порушення законодавства тощо [6].

Спеціальні обмеження стосуються окремих видів економічних активів, які поставляються у певні країни. Як правило, йдеться про товари подвійного використання, якщо вони поставляються в країни Азії та Африки. Товари та технології ядерного призначення можуть постачатися вільно, за виключенням випадків, якщо ці економічні товари постачаються у держави, перелік яких наведено у так званих «санкційних списках».

Органи ЄС активно застосовують процедуру запровадження тимчасових обмежень, у першу чергу – щодо застосування режиму ембарго (повна або часткова заборона поставок в окремі країни). Часткові ембарго діють стосовно Англії, Сербії, Лівії, Ефіопії, Афганістану, Китаю, Ірану, Арменії, Азербайджану та інших держав [7, с.23].

Переміщення будь–яких економічних активів всередині ЄС є вільним, за виключенням товарів

військового призначення та окремих виключень (послуги з ремонту військової техніки; ноу–хау, що призначені для виробництва військової техніки тощо).

Системи експортного контролю країн ЄС, хоча і формуються за єдиними принципами та стандартами, мають певні відмінності, що обумовлені політикою формування та реалізації заходів у сфері економічної безпеки, а також особливостями військово–промислового комплексу. Так, Велика Британія намагається дотримуватися зобов'язань, яка вона взяла на себе як суверенна держава та член ЄС, а також з урахуванням позиції своїх стратегічних партнерів, у першу чергу США. Окрім того, британські органи влади, у першу чергу Служба експортного контролю, сповідує ідеологію «бути помічником експортера, а не контролером», тобто намагаються виконувати переважно інформаційно–консультаційні функції. У Франції законодавство про експортний контроль ґрунтується на ексکورпоративних нормах міжнародних угод та зобов'язань. Французькі органи націлені на виконання рекомендацій міжнародних організацій, у тому числі ООН та ОБСЄ, навіть якщо ці рекомендації не є частиною національного законодавства Франції [3].

О.Бовенко наводить дані про різні причини, що призвели до існування відмінностей у системах експортного контролю європейських держав. Серед цих причин названо адміністративні (держави–члени ЄС використовують різні підходи та тлумачення у сфері експортного контролю, що пояснюється різним досвідом формування відповідного законодавства), матеріально–правові (держави–члени встановили різні правила та процедури використання дозволів (експортних ліцензій), що передбачені відповідними регламентами), оперативні (держави–члени в різний спосіб інтерпретують позиції контрольних списків) [5, с.26–27].

Система експортного контролю ЄС та окремих європейських країн перебуває у стані реформування. Так, у червні 2011 р. Єврокомісією було розроблено документ «Зелена книга. Система контролю Європейського Союзу над експортом подвійного використання: забезпечення безпеки та конкурентоспроможності у світі, що змінюється» [5; 8]. Цей документ, на думку О.Бовенко, має чітку економічну спрямованість, оскільки його автори показали економічне значення експорт–

ного контролю та необхідність вжиття нових заходів у напрямку зміцнення конкурентоспроможності європейського експорту при одночасному гарантуванні найвищих рівнів безпеки [5, с.26]. У «Зеленій книзі...» наголошено, що Єврокомісія підкреслює свій намір «продовжити розвивати заходи експортного контролю з метою спрощення та посилення транспарентності інфраструктури підприємницької діяльності для експортерів країн-членів ЄС, які одночасно робитимуть внесок у зміцнення міжнародної безпеки» [5; 8]. У Шостому розділі «Зеленої книги...» наведено концепцію нової моделі експортного контролю ЄС. Серед основних елементів вказаної концепції згадуються наступні: спільний підхід усіх органів експортного контролю до оцінки ризиків; більший та здійснюваний систематично обмін інформацією щодо підозрілих трансакцій та виданих ліцензій; розробка спільного підходу до всеохоплюючого контролю; узгоджене правозастосування в усіх країнах ЄС разом з покращеним доступом митних органів до релевантної інформації [5; 8]. Відповідно до запропонованої моделі держави ЄС матимуть змогу формувати та проводити узгоджену політику у сфері експортного контролю. Вказана політика передбачатиме, зокрема: однакове ставлення до експортерів; покращення клімату для бізнесової діяльності; посилення контролю за найризикованішими трансакціями; зміцнення режиму контролю над експортом з одночасним зростанням конкурентоспроможності ЄС та його членів [5; 8]. Зрозуміло, що вказана реформа, у випадку її успіху, матиме вплив на систему експортного контролю України, оскільки Україна визнала євроінтеграцію в якості одного із ключових пріоритетів зовнішньої політики, а на рівні національного законодавства вже імплементовано низку положень європейських нормативно-правових актів у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Сполучені Штати Америки (США). Система експортного контролю США вважається найстарішою, оскільки окремі елементи цієї системи було створено ще на початку ХХ ст.

Законодавство США про експортний контроль чинить вплив і на міжнародно-правову систему експортного контролю, і на законодавство інших країн, у тому числі країн ЄС [2].

Специфікою механізму експортного контролю США є велика кількість правових норм, що вста-

новлюють правила та процедури у сфері експортного контролю. Вказане пов'язано із специфікою військово-промислового комплексу країни, який виробляє значну кількість товарів військового призначення та подвійного використання, а також із активною зовнішньою політикою, яка передбачає застосування обмежень у стосунках з одними країнами та надання сприяння у стосунках з іншими. Окрім того, слід врахувати, що компанії США здійснюють так звану «селективну» зовнішньоекономічну політику, змінюючи ціну та умови поставки в залежності від країни призначення, що відбивається і на застосуванні інструментів експортного контролю [6].

В той же час режим експортного контролю у Сполучених Штатах Америки має низку особливостей. Насамперед слід відзначити, що поняття «експорт» за законодавством США є дуже широким. Під поняттям «експорт» розуміється: по-перше, традиційний (фізичний) експорт, тобто переміщення певного економічного активу за межі державного кордону (у тому числі традиційними транспортними засобами або поштовим відправленням); по-друге, передача економічного активу (у тому числі технологічної документації, ноу-хау, схеми, креслення, комп'ютерної програми) доступними засобами зв'язку (електронною поштою, факсом, через мережу інтернет та ін.) за межі США, а також розміщеним на території США іноземним юридичним особам; по-третє, так званий «припущений експорт», тобто надання можливості іноземним юридичним та фізичним особам візуального ознайомлення (у тому числі на території США) з певними економічними активами або їхніми технічними характеристиками [3].

З точки зору експортного контролю, усі економічні активи (товари) поділяються на три групи: товари, що не підлягають експортному контролю (до цієї групи належать усі товари, яких немає у списках); товари військового призначення, перелік яких наведено у Списку озброєнь США (US Munitions List); товари подвійного призначення, перелік яких наведено у Списку торговельного контролю (Commercial Control List). Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності несуть відповідальність за правильність ідентифікації товару (його віднесення до одного з режимів експортного контролю). У випадку, якщо один з контрагентів не володіє спеціальними знаннями у сфері експортного контролю, він має направити

класифікаційний запит: для товарів військового призначення – до Служби оборонної торгівлі Державного департаменту США, для товарів подвійного використання – до Бюро промисловості та безпеки Міністерства торгівлі США.

Слід звернути увагу, що у США застосування режиму експортного контролю залежить не лише від товару, а також і від країни призначення. У США країни світу поділено на групи А, В, D, Е в залежності від ступені оцінки загроз. Країни групи А – це союзники США, країни групи Е – це країни, щодо яких застосовано режим ембарго по усіх або по певних позиціях. Певні товари можна експортувати тільки у країни групи А, інші – лише у країни груп А та В та ін.

Окрім списків країн, до яких застосовуються експортні обмеження, також необхідно звернути увагу, що існують списки кінцевих отримувачів, поставки яким заборонено або суттєво обмежено.

Н.Сагура на підставі аналізу системи експортного контролю США дійшов висновку, що ця система спрямована, зокрема, на протидію вивозу «дефіцитних товарів» [6].

У торговельному праві США існує поняття «ліцензійне виключення». Ліцензійне виключення – це законодавчо встановлена можливість здійснювати експорт без ліцензії, навіть якщо у певних документах на суб'єктів господарювання покладено обов'язок щодо її отримання. Приписи щодо ліцензійних виключень встановлюються відносно товарів в межах його опису у Списку торговельного контролю. Такі виключення, як правило, встановлюються на поставки невеликого обсягу (до певної суми), на поставки до певних країн, на поставки фізичним особам та інші випадки [2].

Експортна ліцензія має бути отримана експортером, що знаходиться на території США. Більшість звернень за отриманням ліцензії оформлюється засобами електронного зв'язку. Строк розгляду звернень, як правило, не перевищує 9 днів. Протягом цього строку орган експортного контролю самостійно проводить експертизу (ідентифікацію) товару та отримує необхідну інформацію від інших державних органів (у випадку необхідності). За порушення правил експортного контролю до суб'єктів господарювання застосовуються фінансові санкції, а у певних випадках винні особи притягуються до кримінальної відповідальності.

Система експортного контролю США оцінюється експертами як доволі складна (з огляду на значну

кількість правових норм та виключень), але механізм адміністрування доволі простий, оскільки він є простим та максимально автоматизованим.

За висновками представника Національного управління з ядерної безпеки Департаменту енергетики США Анатолія Веліхозького, нині система експортного контролю США знаходиться в стані реформування [2; 3]. Основною причиною впровадження реформ є надмірна «зарегульованість», що проявляється у її складності. Вказане, на думку експертів, має негативний вплив на бізнесові структури. Основними принципами реформування є підвищення рівня захисту національної безпеки США; забезпечення вищого рівня контролю за рахунок звуження кола підконтрольних питань, («розумна дерегуляція»); збільшення ефективності багатостороннього контролю; динамічність та «гнучкість» контрольних переліків товарів; прозорість, передбачуваність та своєчасність процедур, що застосовуються в галузі експортного контролю. Основними заходами для впровадження запланованої реформи є створення: єдиного контрольного списку товарів; єдиного агентства з питань правозастосування; єдиного агентства з питань експортного контролю та ліцензування; єдиної системи інформаційних технологій (ІТ) [2; 6].

Висновки

На основі проведеного аналізу можемо виділити головні відмінності між системами та механізмами державного експортного контролю у провідних державах світу, у першу чергу у США та країнах ЄС, з одного боку, та системою державного експортного контролю України з іншого боку. На наш погляд, важливих (принципових) відмінностей декілька:

У провідних країнах світу (у першу чергу у США) окрім контрольних списків («списків контрольованих товарів») існують списки контрольованих країн. Усі країни класифіковано на групи, в залежності від цього при здійсненні експорту застосовуються різні правила та процедури. У європейському законодавстві та законодавчих актах країнах ЄС встановлено більш жорсткі вимоги щодо контролю експорту, якщо поставка здійснюється у країні з нижчим рівнем розвитку.

У законодавчих актах провідних країн світу задекларовано принцип екстериторіального застосування економічних санкцій.

У законодавчих актах провідних країн світу доволі детально розроблено положення щодо експортного контролю технологій та інших нематеріальних активів.

Законодавчі акти провідних країн містять чіткі положення щодо економічного призначення експортного контролю. Зазначається, зокрема, що одним із принципів політики у сфері державного експортного контролю є підтримка національної конкурентоспроможності, захист ринків, забезпечення економічної безпеки держави.

Системи експортного контролю провідних країн є доволі «гнучкими», оскільки значна кількість процедурних питань регулюється підзаконними нормативно-правовими актами, які схвалюються за більш простою процедурою, аніж закони. Окрім того, у США та країнах ЄС органи оперативного управління у сфері державного експортного контролю мають більшу автономію. Передбачено, що значна кількість організаційно-економічних процедур виконуються з використанням сучасних комп'ютерних засобів.

На нашу думку, наведені нами узагальнення мають бути враховані (імплементовані) при формуванні та реалізації державної політики у сфері експортного контролю. Імплементация кращого досвіду побудови системи та механізмів державного експортного контролю, що пройшов апробацію у провідних країнах, дозволить вирішити низку економічних завдань, у тому числі:

- спростити процедури державного експортного контролю, що призведе до зниження трансакційних витрат товаровиробників та інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності,
- посилити євроінтеграційну спрямованість економічних реформ в Україні,
- сформувати сучасний та гармонізований із кращими світовими практиками організаційно-економічний механізм експортного контролю, що сприятиме активізації експортно-імпоротної діяльності,
- створити сучасний механізм управління системою державного експортного контролю в ре-

жимі он-лайн на основі застосування сучасних комп'ютерних технологій.

- уможливити ефективну взаємодію органів державної влади України з органами влади інших держав, що посилить економічну результативність державного експортного контролю,
- мінімізувати вплив людського чинника («бюрократизму») при реалізації економічного контролю за переміщенням економічних активів, що підлягають державному експортному контролю.

Список використаних джерел

1. Галака С.П. Експортний контроль в системі міжнародної безпеки / С.П.Галака, Г.М.Перепелиця, О.І.Сівер / За ред. О.М. Гришуткіна. Київ: КНУ, 2012. – 336 с.
2. Экспортный контроль США [електронний ресурс]. – Доступний з: <http://ustradeusa.org/230/309/586>.
3. Експортний контроль [електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/51-e/3409-eksportnij-kontrol.html>
4. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [електронний ресурс]. – Доступний з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/549-15>.
5. Бовенко О.Я. Реформування системи експортного контролю Європейського Союзу / О.Я.Бовенко // Вісник експортного контролю. – 2011. – № 4. – С. 26–29.
6. Експортний контроль [електронний ресурс]. – Доступний з: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/51-e/3409-eksportnij-kontrol.html>
7. Green Paper. The dual-use export control system of the European Union: ensuring security and competitiveness in a changing world. [електронний ресурс]. – Доступний з: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/june/tradoc_148020.pdf
8. Остапенко А.В. Основи законодавства ЄС у сфері контролю товарів і технологій подвійного використання / А.В.Остапенко // Вісник експортного контролю. – 2011. – № 1. – С. 21–24.